

הלחץ בטהרן גובר, והעימות עשוי להתלקח מחדש

written by אלי קלוטשטיין | 28.08.2026
פורסם במקור ראשון, בתאריך 28 באוגוסט, 2026.

ה"דיידי" הכלכלי נגד איראן, משטר העיצומים הנרחב שהממשל האמריקני הכריז עליו השבוע, הוא בשורה חשובה לישראל ¹ אך לא לגמרי ברורה. מובילי התוכנית, ובהם הנשיא דונלד טראמפ ומזכיר האוצר סקוט בסנט, ציינו כי יפעילו עיצומים משניים נגד מדינות שיסחרו עם איראן, אבל לא פירטו מה כוללת ההכרזה הזאת, ומה הצעדים שינקטו.

עוד בטרם ההכרזה על הסנקציות המשניות הודיעה איחוד האמירויות, אחת משותפות הסחר העיקריות עם איראן, כי לא תקיים עוד סחר עם טהרן בשל ירי הטיילים עליה בשבוע שעבר. שותפת הסחר הגדולה ביותר עם איראן, סין, התריסה ואמרה שלא תחדל מהקשרים הכלכליים בשל העיצומים. סביר להניח שגם רוסיה, המקיימת קשרי מסחר נרחבים עם הרפובליקה האסלאמית, לא תציית להכתבות מושינגטון. עדיין לא ברור מה תעשה טורקיה, שותפה עיקרית אחרת של האיראנים, שנקלעה בין הפטיש לסדן. אם האמריקנים יהיו רציניים במהלכי הענישה, אנקרה עלולה להתמודד עם בעיה לא פשוטה.

בכל מקרה, ה"דיידי" נלווה למשטר החנק ההדוק שהאיראנים מתמודדים איתו זה שנים, וכבר מצאו דרכים רבות לעקוף אותו. אם המהלך יועיל, מה טוב. אם לא, ואפילו אם ספין בלבד, האיראנים הגיבו בלחץ ניכר.

אחת הסיבות לכך היא הצלחת המצור הימי האמריקני במצרי הורמוז. גם נגיד הבנק המרכזי באיראן, המתי, הודה כי טהרן אינה מצליחה לייצא נפט בשל פעילות צבא ארה"ב. תמונות לוויין מאזורי ייצוא הנפט האיראניים במפרץ הפרסי מאשרות כי מקורות ההכנסה שלה יבשו.

על הבור הכלכלי מעיד השפל בערך המטבע האיראני. שער הדולר לעומת הריאל עלה השבוע ל-2 מיליון ריאל לדולר. בפברואר, ערב המלחמה, עמד השער על כ-1.3 מיליון ריאל לדולר, וביוני 2025, ערב מבצע "עם כלביא", נסחר הדולר בשוק הפתוח באיראן בשער של 800 אלף ריאל לדולר. בתוך כשנה איבד בסך הכול המטבע האיראני יותר מ-50 אחוזים מערכו.

במקביל האינפלציה משתוללת ברחובות הרפובליקה האסלאמית. מחירי המזון והתרופות, סחורות בסיסיות ומוצרים רבים אחרים זינקו בעשרות ולעיתים אף מאות אחוזים, והכלכלה המקומית צפויה להתכווץ ביותר מ-2 אחוזים השנה. משק החשמל מקרטע, והרשויות צופות שבקרוב יאלצו התושבים לסבול הפסקות חשמל נרחבות במחוזות רבים. תושבים מבכים ברשתות החברתיות על האתגר ברכישת מוצרי מזון, וההערכות הן שמשכורת בסיסית מספיקה

לפעמים כדי להתקיים רק בדוחק.

אחד הסממנים הבולטים למצב החמור הוא המחסור בדלק. תיעודים במדינה מאשרים את המחסור בתחנות, את התורים הארוכים של מכוניות שמבקשות למלא את המכלים, בצל הגבלה של 20 ליטר לכל תדלוק. מקורות בממשלה מסרו לאתר האופוזיציה "איראן אינטרנשיונל" שמאגרי הדלק המקומיים אזלו כמעט לגמרי בשל המצור, וכי אולי יתייבשו לחלוטין תוך כמה ימים. בינתיים הממשלה דנה, לפי הדיווחים, באפשרות של העלאת מחירי הדלק לציבור ² נושא רגיש במיוחד, המעיד על המצב הנואש באיראן. ב-2019 צעד דומה הצית גל מחאות שנהרגו בו מאות בני אדם. אם האייתוללות שוקלים שוב לחזור לאפשרות הזאת, כנראה אין להם ברירה.

תשישות אמריקנית

מתווה העיצומים הנרחב שחשפו האמריקנים השבוע אינו מקרי. לפי דיווחים בארה"ב, זו צפויה להיות צורת העבודה של הממשל בחודשים הקרובים. צבא ארה"ב אינו נערך בשלב זה למתקפה, לפי טענת בכירים שם, לפחות עד בחירות האמצע. לעת עתה יסתפקו האמריקנים בניסיון להוריד את איראן על ברכיה באמצעות חנק כלכלי.

גם אם אין לשלול את האפשרות שהדיווחים הללו הם חלק מהטעיה מכוונת, בסגנון המלחמה הפסיכולוגית שקדמה למבצעים הצבאיים הקודמים, זה מתיישב עם הקו הכללי שנוקטים האמריקנים בחודשים האחרונים. הם נמנעים מאוד מחידוש האש בקנה מידה נרחב, ומתרכזים בפוליטיקה הפנימית שלהם. באתר החדשות אקסיוס דווח שמזכיר המדינה מרקו רוביו אמר למדינות באזור שלא צפויה מתקפה אמריקנית לפחות עד נובמבר.

בינתיים מנצלת וושינגטון את הזמן כדי לרענן את כוחותיה באזור. אחרי הפרסומים על המורל הנמוך בקרב מלחי נושאת המטוסים אברהם לינקולן, שהוצבה באזור במשך חודשים, נשלחה להחליף אותה נושאת המטוסים ג'ורג' וושינגטון. החיילים על סיפון הלינקולן, שלפי הדיווחים התמודדו עם תנאי היגיינה קשים וחלקם אף ניסו לשלוח יד בנפשם, החלו את דרכם הביתה. בינתיים הם קיבלו "פינוק" בדמות עגינה בתאילנד וחופשה קצרה שם. אולי כלקח מהאירוע, הצי האמריקני כבר ייעד מחליפה גם לנושאת המטוסים וושינגטון, והכריז כי כוח המשימה של נושאת המטוסים תיאודור רוזוולט יגיע לאזור למשימה שתימשך שבעה חודשים.

עניין אחר הוא המשך נטרול מנוף הלחץ האיראני במצרי הורמוז. האמריקנים טענו פעמים אחדות השבוע כי הם מצליחים להעביר בחשאי, תחת ליווי צבאי כבד, מיליוני חביות נפט ביום מהמפרץ הפרסי אל האוקיינוס ההודי, על אף האיומים האיראניים, באמצעות מכליות שנעו בשיירה וכיבו את מכשירי האיתור שלהן. מצרי הורמוז, הדגיש טראמפ פעמים אחדות, פתוחים.

קשה לאמת את הטענה הזאת, אך צילומי לוויין הראו 15 מקרים שבהם מכליות קטנות יצאו אל מחוץ למצרי הורמוז והעמיסו את תכולתן על מכליות גדולות יותר ³ עדות שמאששת במידת מה את השיטה האמריקנית. גם מחיר חביות הנפט מסוג ברנט, שירד השבוע לרמתו הנמוכה מזה

חודש, משקף את האמון של השוק בטענות הממשל. לצד זאת, מומחים מציינים כי אין עדיין הוכחה לכך שהנפט שיצא מהמפרץ אכן הגיע לשווקים, ושזהו בלון שעוד עשוי להתפוצץ.

עבודה אחרת של הצי האמריקני היא נטרול המוקשים הימיים שזרעה טהרן במצרי הורמוז. השבוע טען טראמפ כי המלאכה הושלמה, וכי כל המוקשים פונו. גם לכך טרם ניתנה עוד הוכחה, וברור כי ספינות רבות יסרבו לקחת את הסיכון של שיט במצרים ללא ליווי צבאי, גם אם איום המוקשים הוסר.

אפילו אם הטענות האמריקניות נכונות, צריך לראות איך הן תואמות את ההסדר שאיראן מנסה להגיע אליו עם עומאן על פתיחת המצרים. השבוע הודיעו משמרות המהפכה כי המשא ומתן הושלם, וכי יוגדר נתיב ימי שם בהתאם לסיכומים ביניהן. הם הזהירו את ארה"ב שהמצרים יפתחו רק אם תסכים לתנאים שהציבו, אך קשה לראות את טראמפ נכנע לדרישותיהם.

ייתכן גם שהדיווח כולו הוא תעמולה ומלחמה פסיכולוגית: בכיר איראני שהתראיין בעילום שם לרויטרס זמן קצר לאחר הודעת משמרות המהפכה הודה כי ההליך עדיין בעיצומו, וכי המשא ומתן טרם הסתיים.

הפתרון: שער לעזאזל

החשש העיקרי בטהרן כרגע הוא מהשפעות המצור הימי של ארה"ב. אף שלאיראן יש גבולות יבשתיים עם שבע מדינות, היא מתקשה להסתדר ללא האפשרות לייצא נפט וסחורות נוספות.

המצב הכלכלי מוביל את המשטר לחשש מפני התחדשות המהומות. בכירים במדינה, כולל הנשיא מסעוד פזשכיאן ויושב ראש המג'לס מוחמד קאליבאף, הזהירו שיש לסיים את המלחמה, ושללא אפשרות לצמיחה כלכלית המדינה לא תוכל להחזיק מעמד. "אנו נמצאים במצב הגרוע ביותר של מלחמה כלכלית", אמר פזשכיאן.

במקביל ניכר חשש מפורש של בכירים איראנים ממהומות רחוב על רקע האינפלציה והקושי של האזרחים לרכוש מוצרים בסיסיים. האוכלוסייה המקומית עדיין שרויה בטראומה מהדיכוי האלים של מהומות ינואר, וסובלת מהיעדר אמון בסיוע חיצוני [2] ובפרט סיוע אמריקני, אחרי שהנשיא טראמפ לא עמד בהבטחתו לסייע למפגינים [2] והפחד ממיליציות זרות שיבואו לסייע למשטר בפיזור המחאות בכוח רב.

דוברי המשטר הקיצונים מזהירים תכופות מפני חידוש המלחמה, מאיימים שיתקפו מדינות שישתפו פעולה עם האמריקנים ועם משטר העיצומים שלהם, ואפילו משרטטים תרחיש שבו איראן לא תמתין ל"פרובוקציה" אלא תיטול את היוזמה כדי לתקוף בעצמה מדינות באזור. דיבורים כאלה משקפים את רמת הלחץ במחנה האיראני, ומהווים בלוני ניסוי הבוחנים את היעילות של מנגנוני פריקת המתח הציבורי.

ראשי משטר האייתוללות מבינים שבשלב הזה, כאשר הציבור זקוק נואשות למשהו לכלות בו את

זעמו, שעיר לעזאזל עשוי להיות הפתרון המוצלח. אם יגיעו למסקנה שאין להם ברירה אחרת, ושבקרוב עשוי להיווצר איום על שלטונם, הם בהחלט עלולים לנסות ליזום עימות ² אפילו בקנה מידה לא גדול ³ כדי להסיט את תשומת הלב הציבורית.

סביר מאוד שישראל לא בהכרח תעמוד על הכוונת, משום שהאיראנים יבקשו בעיקר להפחית את הלחץ האמריקני ולהפיג את הזעם הפנימי, ולשוב לשולחן המשא ומתן בתנאים נוחים יותר. מטרתם אינה להצית מלחמה אזורית מול יריב שרק מחכה לתירוץ להיכנס בהם בכל הכוח.

ובכל זאת, אי אפשר להתעלם מהסיכון הזה. האיראנים תאבי נקם, ומעוניינים להחזיר לישראל ולארזה"ב מנה אחת אפיים על חיסול מנהיגיהם. מתקפות הסייבר וניסיונות הפגיעה בבכירים בארץ ובבני משפחותיהם לא הצליחו עד כה לספק את הסחורה. בשלוש השנים האחרונות איראן החליטה פעמים רבות על קו אסטרטגי שבסופו של דבר פגע בה, והכוח שלקח לעצמו המחנה הקיצוני ביותר במדינה לא הסיט אותה מדרך זו.

את הפצצה המתקתקת הזאת מנסות לנטרל המדינות המתווכות. בכירים עומאנים, פקיסטנים וקטארים נחתו השבוע בטהרן, וחלקם גם העבירו מסרים מארזה"ב לראשי השלטון שם. אולם הבית הלבן הכחיש אתמול כי מתקיים משא ומתן עם הצדדים, ונראה שהוא לא מעוניין לספוג ביקורת על הסכם תבוסתני רגע לפני בחירות האמצע. גם האיראנים לא מתלהבים לקבל את הדרישות האמריקניות, ובפרט בתחום הגרעין ומצרי הורמוז.

הווקטור הנוכחי מוביל לפיצוץ, גם אם מבוקר, ולא ברור אם יש מי שיצליח לקטוע את הפתיל הבווער לפני שיגיע לחומר הנפץ. באופן אירוני, הקמפיין האמריקני שנועד דווקא להכניע את האיראנים עשוי להיות זה שיצית מחדש את האש.

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.